

Spis treści

Ogólne założenia	2
CZĘŚĆ 1 WYSTAWY — „Pieśń o domu”	4
Scena „Fantomy” w części 1	4
Scena „Skaner pamięci” w części 1	8
Scena „Znaki dzieciństwa” w części 1	13
Scena „Dom cichy” w części 1	19
CZĘŚĆ 2 — „W drodze”	21
Scena „Euforia” w części 2	21
Scena „Pierwsza ucieczka” w części 2	23
Scena „Tryumfy” w części 2	23
Scena „W biegu” w części 2	25
Scena „Klatka” w części 2	26
Scena „Wobec skrzywdzonych” w części 2	27
Scena „Pieśń o buncie” w części 2	27

Ogólne założenia

1. NARRACYJNOŚĆ

Wystawa jest narracyjna, czyli wszystkie rozwiązania, które proponujemy (m.in. plastyczne środki wyrazu, obiekty scenograficzne, urządzenia techniczne, teksty, wybór muzealiów) służą do zbudowania opowieści. Opowieść (fabuła) jest w przypadku niniejszej wystawy¹ najważniejszym aspektem oddziaływania na widza. Obiekty muzealne, dane faktograficzne, „twarde dowody” nie są ważne same w sobie — są dopełnieniem opowieści i ta rola wskazuje na ich przydatność w wystawie. Biograficzność niniejszej wystawy jest naturalnym czynnikiem, który skłania do przyjęcia takiej konwencji wystawienniczej.

2. UKŁAD SCEN

Wystawę dzielimy na sceny, czyli części fabuły. Niektóre sceny są osobnymi pomieszczeniami (często bazującymi na układzie pomieszczeń w budynku dworku, który adaptujemy na przestrzeń wystawową), inne — wydzielonymi częściami pomieszczeń. Każda scena usytuowana jest względem kolejnej sceny według założenia fabularnego: „scena musi fabularnie napędzać kolejną scenę.” Wystawa podzielona jest na 2 części i składa się z 11 scen (część 1 składa się z 4 scen, część 2 — z 7). Dwuczęściowość² tej wystawy wymusza na odwiedzających obejrzenie każdej sceny dwa razy, dlatego założyliśmy, że na strukturę narracyjną nałożone zostanie gęste drzewo skojarzeń. Dzięki temu odniesienia fabularne pomiędzy scenami mocniej się zespółą³.

3. SPECYFIKA NARRACJI

Zasadą narzucającą narrację i poetykę scen oraz strukturę fabuły jest przyjęcie perspektywy widzenia bohaterki wystawy, Marii Konopnickiej. Każda scena⁴ to osobne wspomnienie MK⁵. Wynikają z tego zasady:

- teksty, które występują na różnych nośnikach są głównie relacjami stylizowanymi na wypowiedź MK — na nich opiera się główna narracja i zorientowanie widza w problematyce danej sceny;
- scena nie musi ograniczać się do jednego zdarzenia w konkretnym czasie i miejscu, ale może nawiązywać do innych zdarzeń (rozgrywających się w innym czasie lub miejscu)⁶;
- sceny nie zawsze zachowują kolejność chronologiczną;
- narrator naszej wystawy nie jest nieomylny (tak jak nie była nieomylna MK)⁷.

Obrana konwencja przedstawienia biografii MK, jako ciągu jej wspomnień — wędrówki po zakamarkach jej umysłu, jest podyktowana intruzerską bohaterki naszej opowieści. Energię do działania (a przecież działania, motywy tych

¹ Piszemy o tym, gdyż często wystawy, które są określane przez ich producentów jako „wystawy narracyjne” prezentują odmienną strategię twórczą: obiekty muzealne stanowią główny cel powstania wystawy i najważniejszy jej komponent, a reszta zabiegów plastyczno-scenograficzno-multimedialnych jest tylko podkreśleniem znaczenia tych obiektów, jako najważniejszych dowodów w poruszanych kwestiach. Wystawy te najczęściej są zbudowane według klucza naukowego, a nie dramaturgicznego.

² Podział ten wynika z układu budynku dworku — hall główny dzieli budynek na 2 skrzydła. Czyli ścieżka zwiedzania wygląda tak: hall — część 1 — powrót przez całą część 1 — hall — część 2 — powrót przez całą część 2 — hall.

³ Powrót tą samą drogą będzie mniej nużący, gdy odwiedzający będą zaciekawieni odkrywaniem nowych skojarzeń, rozwikłań, dopowiedzeń. Odbiorcy chętnie obejrzą tą samą scenę kolejny raz, gdy podczas kolejnego zwiedzania tej sceny będą odkrywać, że detale na które wcześniej nie zwracali uwagi dostarczają satysfakcjonujących odkryć, wywołanych wiedzą wyniesioną z innych scen.

⁴ Oprócz sceny „Fantomy” oraz sceny „Skaner pamięci”, które są rodzajem wstępu do wystawy i tłumaczą obraną konwencję narracyjną.

⁵ W dalszej części scenariusza „Maria Konopnicka” zastępujemy skrótem „MK”

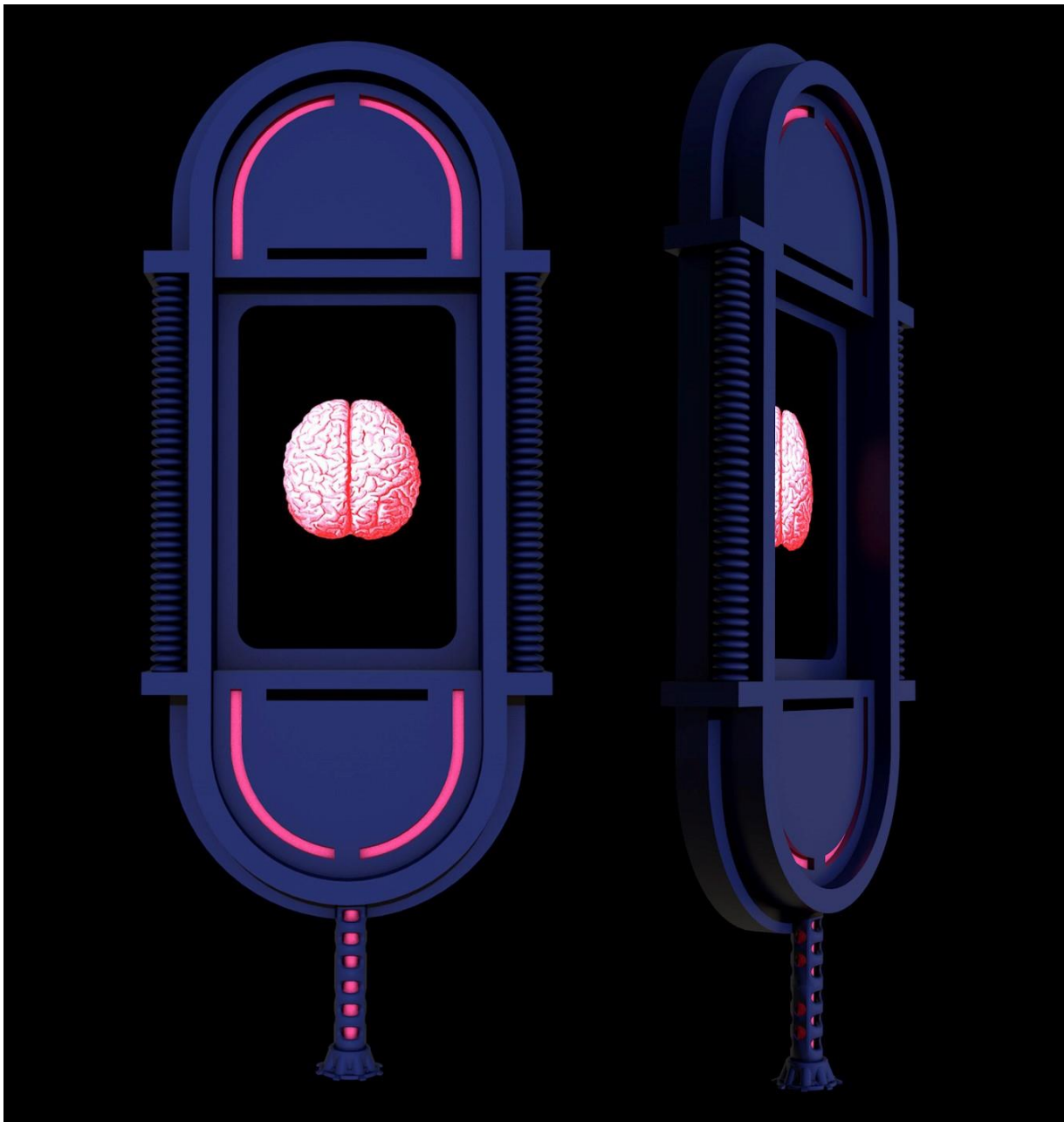
⁶ Taka jest natura wspomnień: są dygresyjne, powiązane z szeregiem skojarzeń. Dlatego sceny wybiegają czasami czasowo, by ukazać jakiś problem w szerszej perspektywie.

⁷ Wszelkie niezgodności z faktami we wspomnieniach MK będą korygowane na innym poziomie narracji: w obiektywnych komentarzach, zwanych u nas „komentarzami ze Skanera” (patrz: punkt 5 „Rodzaje tekstów”).

działań i dylematy przed ich podjęciem są istotą każdej opowieści) MK czerpała z wnętrza swojej sfery psychicznej. W jej umyśle tkwi największy potencjał narracyjny: bujna wyobraźnia, własny „filtr poznawczy”, błędy i przekłamania w postrzeganiu rzeczywistości, marzenia, ambicje, mozaiki emocji, przenikające się (czasami przeciwstawne) światopoglądy, wyparcia, przeniesienia.

4. KONSOLE

W siedmiu z jedenastu scen występują konsole — pionowo ustawione ekrany dotykowe obudowane atrakcyjnym scenograficznie artefaktem, za każdym razem w tej samej formie⁸, na tej samej wysokości, w podobnym usytuowaniu w przestrzeni. Artefakt ten jest stylizowany na urządzenie w estetyce filmów science-fiction. Funkcja konsoli w każdej przestrzeni jest taka sama — to przyrząd do głębszego zrozumienia danej sceny (jako scenograficzno-plastycznej metafory), nośnik głównej narracji. Materiały wideo (filmowe etiudy aktorskie, animacje 3D i 2D) z towarzyszącymi im tekstami przybliżą widzającym emocjonalne wspomnienia MK, związane z daną sceną. Konsola jest estetycznym rozwinięciem estetyki (retro science-fiction, futuryzm, cyberpunk), która zostanie w pełni zaprezentowana w scenie „Skaner pamięci”.

⁸ Konsole różnią się tylko kolorem obudowy i światel LED-owych.

6. RODZAJE TEKSTÓW

Teksty na wystawie występują w następujących konwencjach (każda z tych konwencji ma swoją rolę fabularną, miejsce usytuowania i odrębny styl plastyczny):

- wspomnienia MK: istniejące jako animowane kompozycje typograficzne w konsoli lub napisy będące fragmentami kompozycji grafik;
- cytaty: wypowiedzi postaci historycznych, specjalnie oznaczone i przypisane wizerunkom tych postaci; — komentarze ze Skanera (techniczne pismo o wyraźnym „cybernetycznym” rodowodzie; wypowiedzi obiektywne, teksty zawierające merytoryczne objaśnienia i doprecyzowania — występujące w konsolach i na grafikach);
- opis obiektu (etykieta w gablocie — techniczne pismo, kolorystyka i konwencja graficzna zależy od tła danej gabloty i kontekstu opowieści związanej z tym obiektem).

Występują również teksty mówione (czytane i odgrywane przez aktorów i lektorów).

7. DOŚWIADCZENIA ZWIEDZAJĄCEGO

Każdy opis sceny w niniejszym scenariuszu uzupełniony jest o przebieg działań zwiedzającego w danej przestrzeni. Opisy te są tylko przykładową ścieżką jego interakcji. Kolejność tych działań może być dowolna. Sceny są tak zaprojektowane, aby można je było odczytywać w konwencji dowolnie przyjętej przez zwiedzającego.

CZĘŚĆ 1 WYSTAWY — „Pieśń o domu”

W pierwszej części, pod tytułem „Pieśń o domu”, staramy się skupić na rozpisaniu pierwszego etapu życia Marii Konopnickiej: statycznego, bezpiecznego, wyraźnie związanego z domem rodzinnym — miejscem dorastania i intensywnego rozwoju emocjonalno-intelektualnego. Dworek suwalski, miejsce narodzin, jest tu toposem domu jako matecznika, gdzie wszystko jest pierwsze, intensywne. Wrażenia zmysłowe i impulsy intelektualne nasycają młodą duszę MK, stają się paliwem zasilającym późniejszą twórczość pisarską i postulaty społeczne. Ale także stają się motorem rozbudzenia szczególnej wrażliwości na świat, w którym dojrzała już bohaterka naszej muzealnej opowieści (opisana w części 2) podejmuje swoje własne — i często kontrowersyjne dla współczesnych — decyzje życiowe. Pierwsza część naszej wystawy to próba prześledzenia na bazie wizyjnych obrazów pochodzących z całego katalogu wspomnień MK, którymi nasyciła się jej pisarska i kobieca dusza. Uzyskamy dostęp do jej dramatów, ale także pierwszych fascynacji światem, jego energią, tajemnicą i niepokojem. Widz powinien odnieść wrażenie przebywania w głowie MK, w której zawarte są tropy przeszłości.

Po zakończeniu zwiedzania ostatniej sceny w tej części, widz wraca do holu głównego, żeby rozpocząć zwiedzanie drugiej części w południowym skrzydle dworku.

ŁUK POSTACI: W tej części MK filtruje rzeczywistość głównie za pomocą uczuć, stąd: rozterki, emocjonalne wzloty i upadki, nieokreślone tęsknoty. Jednak MK sukcesywnie wzbogaca swoją wiedzę i szykuje się do wkroczenia w nowy rozdział życia, w którym uczucia zostaną wyparte przez myślenie.

Scena „Fantomy” w części 1

WĄTKI POSTACI — HELENA KONOPNICKA, LAURA KONOPNICKA, ZOFIA KONOPNICKA, HENRYK SIENKIEWICZ, ELIZA ORZESKOWA, JAROSŁAW KONOPNICKI, MARIA DULĘBIANKA

IDEA

Ta scena — alegoryczna i nadprzyrodzona — tłumaczy ogrom wyzwań, przed którymi stoją biografowie, którzy chcą opisać realną osobę według najwyższych standardów obiektywizmu. Rodzą się pytania: czym jest prawda? Czym jest obiektywizm? czy obiektywny przekaz jest najlepszą metodą opisaną człowieka? Jak pamiętają MK ludzie, którzy ją znali? Gdzie szukać obiektywnych relacji o życiu MK? Wszystko ginie w przeszłości, do której nie mamy już dostępu — dlatego zaczynamy od pustki. Biel — symbol tej pustki i niewiedzy — jest drastycznie wszechobecna w tej scenie, gdyż nie realność postaci, ani materialność przedmiotów jest jej tematem. To scena o naturze pamięci — wstęp do właściwej narracji wystawy. Pojawiają się tutaj fantomy — duchy postaci, które znały MK. Próbuje one wyważyć prawdę o bohaterce naszej opowieści. Dokonuje się rozruch maszyny interpretacyjnej.

DOŚWIADCZENIA ZWIEDZAJĄCEGO

- Zwiedzający wchodzi do białej, zimnej przestrzeni. Jego uwagę przykuwa hasło (wstęp do całej wystawy), któremu towarzyszy gabłota.
- Zauważa instalację w postaci stołu biesiadnego. Przygląda się przedmiotom na stole, zagląda pod stół. Zwiedzający podchodzi do infografiki „Występują” w dalszej części przestrzeni. Zauważa, że infografika zawiera wypowiedzi przypisane postaciom uczestniczącym w dziwnej scenie biesiady.
- Zwiedzający zauważa owe postaci na wielkoformatowych grafikach.
- Dziwne industrialne dźwięki kierują Zwiedzającego do następnej sceny.

OPIS PRZESTRZENI

Dominują szklistość i biel. Najbardziej wyróżniającym się elementem tej przestrzeni jest biała i błyszcząca instalacja rzeźbiarska stojąca pośrodku: stół biesiadny, przy którym odbywa się „widmowa rozmowa” — rozpisana na wielkoformatowej grafice wymiana zdań „postaci z zaświatów”. Biały stół kontrastuje z monochromatyczną, opartą na mocnych zabiegach graficznych grafiką, rozpościerającą się na wszystkich ścianach tej przestrzeni. Stół i przedmioty na stole wyglądają jakby były wykonane z lśniącej porcelany (pokryte swoistym „szkliwem”). Pod stołem zalegają powiązane sznurkami stosy pożółkłych listów, rękopisów i gazet — kontrast wobec wszechobecnej bieli. Każdy element tej sceny (meble, zastawa stołowa, rekwizyty) jest zgodny z XIX-wiecznym wzornictwem. W jednej ze ścian umieszczona jest gabłota. Podłoga w formie wylewki żywicznej, w kolorze białym.

Scena zawiera:

- stół biesiadny;
- kominek (obiekt zastany) pomalowany na biało (w palenisku zalegają poczerniałe, spalone listy);
- replikę kredensu⁹ z 2 poł. XIX wieku (białe tworzywo, szyby mleczne);
- rekonstrukcję XIX-wiecznego zegara kominkowego z białego tworzywa (podświetlana biała tarcza z grafiką; czerwone wskazówki przesuwane się do tyłu w przyspieszonym tempie);
- replikę XIX-wiecznego fotela;
- 2 zdobione ramki w kształcie owalnym, z białego tworzywa.

Stół biesiadny — monolityczny obiekt rzeźbiarski — składa się z:

- długiego stołu jadalnego w kolorze białym (pokrytego swoistym „szkliwem”);
- białego obrusa udrapowanego ekspresyjnie, jakby muśniętego wiatrem — podkasanego w miejscach, gdzie wystają stosy papierów (również pokrytego „szkliwem”); — zastawy stołowej:
 - kompletów sztućców (zestaw: widelec, nóż — proste klasyczne kształty);
 - talerzy obiadowych;
 - kielichów do wina;
 - półmisek z pozostałościami jedzenia powleczonymi białym lakierem;
 - cukiernica;
 - karafki;
 - waza do zupy;
 - solniczki;
 - pieprzniczki;
- 10 krzeseł (pokrytych „szkliwem”);
- stosów listów, odręcznych zapisków, pamiętników, skoroszytów i akt, powiązanych sznurami, leżących pod stołem
- niektóre ze stosów są nadpalone (wszystko w kolorach naturalnych);
- otwartego klasera ze zdjęciami MK, leżącego na stole (zdjęcia te są rekonstrukcjami cyfrowymi różnych sytuacji, które mają miejsce w późniejszych scenach wystawy: MK podczas jubileuszowej procesji w Krakowie, MK w ruinach Pompejów, mała MK na suwalskim cmentarzu, MK z Dulębianką w pociągu, wyobcowana MK podczas rautu literatów, MK na spotkaniu rodzinnym w Żarnowcu); — zniszczonego zeszytu, oprawionego w skórę, z napisem „Dziennik M.K.” (rekonstrukcja)
- listu MK do córki Laury (rekonstrukcja);
- książek MK (pierwsze wydania — oryginały lub rekonstrukcje) leżących na stole;

⁹ ewentualnie komody

Powyższa instalacja będzie wzbogacona o elementy rzeźbiarskie dostarczone przez zamawiającego. Dopiero gdy będzie znany wykonawca powyższej instalacji, możemy określić technologię i zabiegi wykończeniowe obiektów, które zostaną wypracowane po wspólnych konsultacjach z wykonawcą oraz po dostarczeniu próbek materiałowych.

OBIEKTY W GABLOCIE

Ściana po prawej stronie od wejścia zawiera gablotę¹⁰, w której umieszczone są obiekty:

- adres hołdowniczy kobiet suwalskich (oryginał, w posiadaniu zamawiającego);
- adres hołdowniczy od nauczycielek z Lublina (oryginał, w posiadaniu zamawiającego);
- adres hołdowniczy od Warszawskiej Kasy Przewodności i Pomocy dla Literatów i Dziennikarzy (oryginał, w posiadaniu zamawiającego)

DŹWIĘK

Zapełniona ścieżka dźwiękowa (ok. 2 min.) z głośników sufitowych:

- szum wiatru, tykanie zegara;
- w tle: zduszone szepty wielu osób (niektóre nerwowe i szybkie; inne: łagodne i stonowane) — zwielokrotnione przez echo, momentami zniekształcone przez szumy

OPIS GRAFIKI

Trzy ściany w tym pomieszczeniu są wielkoformatową kompozycją graficzną, w której możemy wyodrębnić części:

- Kompozycja na ścianie po prawej od wejścia, która zawiera słowa wprowadzenia do wystawy (czarny napis na białym tle):

„Wasza pamięć składa się głównie ze spalonych kartek — sporo konfabulacji, zatartych obrazów i trochę wspomnień. Te wspomnienia — obrazowe ślady emocji — to skondensowana kronika waszego życia. Myślicie, że może to być opowieść choćby trochę zbliżona do prawdy?”

A teraz trudniejsze zadanie: sięgamy do wspomnień o Marii Konopnickiej wydobytych z wielu pamięci. Ile osób, tyle opowieści o niej. Jak uśrednić ten wielogłos? Jak wyważyć sprzeczne obrazy Marii?”

— Kompozycja na ścianie z kominkiem i na ścianie z wejściem do następnej sceny:

Realistyczna grafika 3d przedstawia surrealistyczną i skomplikowaną bryłę architektoniczną — gmachy, schody, tarasy, wykusze. Jej białe ściany (często przekrzywione, zdefragmentowane, wiszące w powietrzu) pokryte są ekspresyjnie ułożonymi liniami, pomiędzy którymi widnieją liczne napisy — epitety przypisane MK, będące próbą „zmierzenia” wektora postaw i zachowań MK, odpowiadające na podstawowe pytanie: kim tak naprawdę była Maria Konopnicka? Przykłady epitetów (często przedstawionych graficznie jako przeciwstawne sobie):

„Konserwatystka? Pozytywistka?

Feministka? Socjalistka?

Antykościelna? Pobożna? Agnostyczka? Racjonalistka? Romantyczka? Kosmopolitka?

Szowinistka? Nacjonalistka?

Poetka? Nowelistka?

Dziennikarka? Eseistka? Tłumaczka?

Wrażliwa? Oschła? Współczująca? Nieczuła? Surowa?

Aktywna? Apolityczna? Bierna? Dyspozycyjna?

Dojrzała? Niedojrzała?

¹⁰ Gablota jest wbudowana w ścianę pokrytą płytą kompozytową zadrukowaną grafiką. Tył gabloty wyklejony jest grafiką z czarną siatką na białym tle (przypominającą papier milimetrowy). Otwór gabloty wpasowuje się w napis na ścianie (wprowadzenie do sceny).

Melancholijna? Wybuchowa? Spokojna?"

W tym skomplikowanym gąszczu architektonicznych zakamarków istnieją prześwity: widać przez nie fragmenty maszyny¹¹, rekwizyty (otwarte kufry, skrzynie, szafy, odpakowane urządzenia o nieokreślonym zastosowaniu, archiwa z szufladkami itp.) oraz pokawałkowane wizerunki MK (kompilacje jej wizerunku). Jest sterylnie, czysto i enigmatycznie. W przestrzeniach tych błakają się postaci (również modele 3d): Zofia Konopnicka, Laura Konopnicka, Helena Konopnicka, Henryk Sienkiewicz, Stanisław Staniszewski, Eliza Orzeszkowa, Jarosław Konopnicki, Maria Dulębianka. W warstwie symbolicznej tej grafiki dokonuje się rozruch „mechanizmu interpretacyjnego”, który ma wycisnąć maksimum prawdy. Skomplikowanie architektonicznej bryły znamionuje próbą „zmierzenia” wektora postaw i zachowań MK, odpowiadające na podstawowe pytanie: „kim tak naprawdę była Maria Konopnicka?”. Nad wejściem do następnej sceny („Skaner pamięci”) w powyższą grafikę wpleciony jest napis¹²:

*„Znana? Kto znał mnie? Chcę wiedzieć człowieka,
Co by mi w oczy powtórzył to słowo
Tak, by mu kłamstwem nie drgnęła powieka.”*

— Kompozycja na ścianie przed kominkiem:

Znajduje się tutaj infografika „WYSTĘPUJĄ”, zawierająca twarze postaci, każdej z nich towarzyszy wypowiedź postaci oraz krótki opis postaci. To jakby kartka ze scenariusza filmowego lub dramatu teatralnego.

Wypowiedzi postaci:

„ZOFIA KONOPNICKA:

Mama była czystym kryształem, poetką potężnego formatu. Spalone listy o niczym nie świadczą. Kopcie w nich, śmiało!”

„LAURA KONOPNICKA:

Każdy list do mnie kończyła słowami: „Chciałabym cię kochać zawsze.” Jej miłość nie była bezwarunkowa.”

„HELENA KONOPNICKA: Mnie wyrzuciła z pamięci!”

„HENRYK SIENKIEWICZ:

Wciąż ją widzę jako dziewczętko, które urzekło mnie słodyczą strof. Jej pozytywistyczne mącenia wolałbym pominąć milczeniem.”

„STANISŁAW STANISZEWSKI: Oby trwało wspomnienie o Marii z miasta nad Czarną Hańczą.”

„ELIZA ORZESZKOWA:

Maria była mi droga, pomagałam jej jak mogłam. Chyba była wobec mnie zbyt oficjalna. Nie udostępniała namiętności.”

„JAROSŁAW KONOPNICKI:

Żona powinna trwać przy mężu. Ale co ja tam wiem, cóż mogę...”

„MARIA DULĘBIANKA:

Moja pamięć o Marii to pękata księga czułości.”

¹¹ Tworzący się Skaner, który objawi się w następnej scenie — „Skaner pamięci”

¹² Cytat z poematu MK „Imagina” (1912)

Opisy postaci:

„*ZOFIA KONOPNICKA MICKIEWICZ: najstarsza córka Marii*”

„*LAURA KONOPNICKA PYTLIŃSKA: córka Marii*”

„*HELENA KONOPNICKA: najmłodsza córka Marii, przyczyna zgryzot matki*”

„*HENRYK SIENKIEWICZ: pisarz, laureat literackiej Nagrody Nobla*”

„*STANISŁAW STANISZEWSKI: polityk, poeta, suwalszczanin*”

„*ELIZA ORZESZKOWA: przyjaciółka Marii, pisarka, publicystka, szefowa wydawnictwa*”

„*JAROSŁAW KONOPNICKI: mąż Marii, ziemianin*”

„*MARIA DULĘBIANKA: przyjaciółka Marii, malarka, działaczka społeczna i feministyczna*”

Scena „Skaner pamięci” w części 1

WĄTKI POSTACI — MARIA DULĘBIANKA, HELENA KONOPNICKA

IDEA

Ta kolejna scena metaforyczna stanowi cybernetyczny klaster wspomnień MK z późnego okresu jej życia — kompendium wiedzy o jej świadomości. MK przeczuwa śmierć, dokonuje rozrachunku swojego życia, sięga do wspomnień. Mamy w tej scenie dostęp do jej umysłu, do bardzo osobistej i wybiórczej kolekcji doświadczeń, podzielonych na sferę uczuć i analiz, wchłoniętych przez rzeczywistość wirtualną.

To ważna scena, ustalająca konwencję całej wystawy — wszelkie inne wspomnienia zawarte w późniejszych scenach zostały „wydobyte” w tutejszym Skanerze Pamięci, futurystycznej maszynerii rodem z filmów science-fiction.

Wszystko tutaj pulsuje. Przez tafle ścian przechodzą czerwone impulsy — niczym neuroprzekaźniki w synapsach. Niektóre podświetlone przewody połączone są z artefaktami, sugerując, że przedmioty te zasilają w energię całą maszynerię. Tutaj odbywa się wizualne rozpisanie scenariusza za pomocą znaków wizualnych, które za chwilę obejrzymy w formie przestrzennych kompozycji scenograficznych.

DOŚWIADCZENIA ZWIEDZAJĄCEGO

- Zwiedzający dostrzega postać siedzącej MK, jedyny obiekt rzeźbiarski w tej przestrzeni. Podchodzi do rzeźby, ogląda ją z każdej strony.
- Zwiedzający wczytuje się w informacje zawarte na czarnych ścianach, okalających całą scenę. Zauważa, że kluczowa jest animacja z mózgiem, od której odchodzą czerwone pulsujące światła oraz szereg odnośników w postaci filmów, obiektów, grafik i tekstów. Zwiedzający podąża za tymi odnośnikami.

OPIS PRZESTRZENI

Scena zawiera:

- hiperrealistyczną rzeźbę 68-letniej MK (odlew żywiczny w skali 1:1) siedzącej w czarnej sukni (wg XIX-wiecznej mody) na neogotyckim fotelu-tronie. Rzeźba usytuowana jest dokładnie pośrodku przestrzeni sceny. MK jest zgarbiona, smutna. Zerka lekko w bok, jakby chciała spojrzeć na biesiadników w scenie „Fantomy”. W rękach trzyma zniszczony zeszyt z napisem „**DZIENNIK M.K.**”. Na nosie okulary. Siwe włosy spięte w kok.
- SKANER: instalację multimedialną w formie czterech czarnych tafli szkła, pod którymi umieszczone są podświetlone grafiki, instalacje wideo (animacje, poetyckie etudy filmowe) i gabloty z obiektami (muzealia i rekonstrukcjami

scenograficznymi, które pełnią tutaj rolę „pobudzaczy pamięci” — przedmiotów powodujących powstanie konkretnego wspomnienia). Całość tworzy migający i intensywny graficznie interfejs skomplikowanej maszynery, rozpościerający się na całą przestrzeń tej sceny. Czarne tafle gdzieś nie dochodzą do narożników ścian, odsłaniając skomplikowaną maszynę, która kryje się pod połyskliwą czernią — wnęki, w których wiją się czerwone przewody, karbowane rury, kolanka, nośniki pamięci, serwery, mierniki, skrzynki bezpiecznikowe, pokrętła, wiatraczki. Spomiędzy tych urządzeń wydobywa się co jakiś czas mocne czerwone światło. Migają czerwone diody, przez niektóre przezroczyste przewody przemykają czerwone impulsy. Części składowe Skanera:

— Front Skanera — ściana 1:

Na tej ścianie prezentuje się główna idea tej przestrzeni — wydobywanie wspomnień Marii przy pomocy skanera jej pamięci. Idea ta rzutuje na całą wystawę: każda kolejna scena wykorzystuje motyw wydobywania wspomnień za pomocą tajemniczej maszyny (np. w postaci konsol dotykowych, które estetycznie oddają charakter tej cybernetycznej konwencji). Części składowe tej ściany:

- ekran nr 1 z filmem „Skanowanie” (animacja 3d) — opis znajduje się w załączniku 9 „Scenariusze prezentacji multimedialnych i filmów”. Cała kompozycja tej animacji (zawierającej mózg MK prześwietlany warstwami hologramów) jest wyraźnie podzielona na 2 części: prawą półkulę (irracjonalną) i lewą półkulę (racjonalną). Od animowanego mózgu odchodzą na boki odnogi pulsujących strumieni światła, które symulują przepływ wspomnień. Na prawo odchodzą wspomnienia irracjonalne (wrażliwe, emocjonalne), a na lewo: wspomnienia racjonalne (analityczne, w naszym przypadku: „pozytywistyczne”). To rzutuje na całą przestrzeń sceny „Skaner pamięci”. Część lewa sceny dotyczy analiz i przemyśleń obiektywizujących należących do MK, a prawa: jej uczuć i przeczuć. Przy każdym wspomnieniu widoczny jest pasek postępu, wskazujący ile procent pamięci zeskanowano (pozwala to uszeregować wspomnienia od najnowszych po najstarsze). W części ściany 1 na lewo od animacji z mózgiem („racjonalność”) znajduje się:
- gabłota z obiektami (lekarstwa: arsenik, digitalis, brom, kamfora + ulotka reklamowa zakładu wodoleczniczego „Kisielka” we Lwowie) umieszczona blisko części grafiki zawierającej komentarz ze Skanera „**wspomnienie z dnia 2.X.1910**” i napis (wspomnienie MK):

*„Mam się niedobrze. Zapuchnięte nogi.
Obrzmiała twarz. Nie mogę wydać głosu.”*

- gabłota z obiektami (2 banknoty o nominale 1 rubla i kilka kopiejek z 2-giej połowy XIX wieku) umieszczona blisko części grafiki zawierającej komentarz ze Skanera „**wspomnienie rozciągnięte w czasie**” i napis (wspomnienie MK):

*„Ciągły brak środków do życia.
Szamotanie się o każdy grosz dla rodziny.”*

W części ściany 1 na prawo od animacji z mózgiem („irracjonalność”) znajduje się:

- napis (najświeższe, najbardziej aktualne wspomnienie MK wychodzące z animacji — trochę większy napis, w porównaniu do innych wspomnień) będący częścią grafiki wielkoformatowej:

*„Przeczcucie śmierci budzi refleksyjność. Wspomnienia wciskają się nieproszone.
Zaniechania domagają się domknięcia, pytania — odpowiedzi.”*

- gabłota z obiektem (ekran do świecznika13 + grafika za obiektem: przekreślenie w kształcie zbliżonym do litery X) umieszczona blisko części grafiki zawierającej komentarz ze Skanera „**wspomnienie rozciągnięte w czasie**” i napis (wspomnienie MK):

„Wspomnienie wykreślone. Trudne do odtworzenia.”

— napis (treść wspomnienia MK) będący częścią grafiki wielkoformatowej, z komentarzem ze Skanera „**wspomnienie z dnia 2.X.1910**”:

„Suwerennie kształtowałam swój los? A może płynęłam z prądem oczekiwań?”

— **Bok Skanera po prawej — ściana 2:**

Ściana prezentująca wspomnienia uczuć MK: zawiera 2 gabloty z obiektami, 1 ekran oraz 4 grafiki z treścią wspomnień. Znajduje się tutaj:

— napis (treść wspomnienia MK) będący częścią grafiki wielkoformatowej, z komentarzem ze Skanera „**zamglone wspomnienie z 1876**”:

„Euforia, która towarzyszyła pierwszym udanym próbom literackim, już nigdy nie była tak gwałtowna.”

— gabłota z obiektem (muzealia lub rekonstrukcje: XIX-wieczne tablice z numerami domów z ulicy Petersburskiej w Suwałkach, z napisami w języku rosyjskim) umieszczona blisko części grafiki zawierającej komentarz ze Skanera „**wspomnienie rozciągnięte w czasie**” i napis (wspomnienie MK):

„Gorączkowo zmieniałam adresy.”

— gabłota z obiektem (oprawka do biletów wizytowych¹⁴) umieszczona blisko części grafiki zawierającej miejscowo rozmytą twarz MK oraz napis (wspomnienie MK):

„Najczęściej bywam figurą bez kształtu.”

— ekran nr 2 z filmem (animacja 3d) — opis znajduje się w załączniku 9 „Scenariusze prezentacji multimedialnych i filmów”

— gabłota z obiektem (oryginalny portret MK autorstwa M. Dulębianki) umieszczona blisko części grafiki wielkoformatowej zawierającej komentarz ze Skanera „**wspomnienie bardzo wyraźne**” i napis (wspomnienie MK):

„Dulębianka widziała mnie najpełniej — oczyściła mnie z narostów sztuczności.”

— grafika (zamknięte drzwi, zabite deskami) umieszczona blisko grafiki wielkoformatowej zawierającej komentarz ze Skanera „**wspomnienie zatarte**” i napis (wspomnienie MK):

„Humor? Próbowałam, ale praktykowałam go zbyt ciężale.”

— gabłota z obiektem (rekonstrukcja: dzwonek z urwanym sznurem) umieszczona blisko części grafiki wielkoformatowej zawierającej komentarz ze Skanera „**wspomnienie bardzo wyraźne**” i napis (wspomnienie MK):

„Kazałam zdjąć dzwonek z drzwi, żeby nie wszystkich — i nie zawsze — wpuszczać.”

Powyższemu wspomnieniu MK towarzyszy kolejny komentarz ze Skanera:

„Introwersja się nasila.”

¹⁴ obiekt muzealny, nr kat. 669

— Tył Skanera — ściana 3:

Tutaj jest miejsce na wyparcia, myśli zbyt uciążliwe dla pamięci, a także dylematy, niekonsekwencje i problemy tożsamościowe. Tutaj znajduje się wejście do tej sceny.

Część lewa ściany 3 (racjonalna):

— gabłota z obiektem (oryginał listu MK do wydawcy Gebethnera w sprawie wydania pana Balcera) umieszczona blisko części grafiki wielkoformatowej zawierającej napis (wspomnienie MK):

„Zapomnieć o pisaniu dla chleba, o zamówieniach rocznicowych, o wierszykach okazjonalnych, o peanach na cześć tych, którzy tą cześć sfinansują — o utworach lichych, wdzięczących się do widza.”

Powyzszemu wspomnieniu MK towarzyszy komentarz ze Skanera:

*„Adaptacja przebiega w sposób neurotyczny
, może prowadzić do obsesji wynikających z niskiej samooceny.”*

— grafika (zamazana postać młodej kobiety + drzwi do celi, zabezpieczone sztabą) umieszczona blisko części grafiki wielkoformatowej zawierającej wytarty napis (wspomnienie MK):

„Zapomnieć o H.”

Powyzszemu wspomnieniu MK towarzyszy komentarz ze Skanera:

„Natrafiliśmy na strzępy wspomnień o Helenie — spróbujemy je zrekonstruować.”

Część prawa ściany 3 (irracjonalna):

— gabłota z obiektem (lusterko z blachy mosiężnej posrebrzanej¹⁵) umieszczona blisko części grafiki wielkoformatowej zawierającej napis (wspomnienie MK):

„Coś tępi zmysły. Czy to możliwe, żeby absolutnie nic nie czuć?”

Powyzszemu wspomnieniu MK towarzyszy komentarz ze Skanera:

„To niemożliwe. Ale zbadamy ten wątek.”

— grafika (pędzący pociąg: z komina lokomotywy wydobywają się gęste kłęby pary, które układają się w kształt tunelu kolejowego, z którego wyjeżdża tył tego pociągu) umieszczona blisko części grafiki wielkoformatowej zawierającej wytarty napis (wspomnienie MK):

*„...potrzeba krążenia po świecie — gonienie za obrazami, ulotnymi natchnieniami
— rozbudowa emocjonalnej konstrukcji...”*

Powyzszemu wspomnieniu MK towarzyszy komentarz ze Skanera:

„Ciekawe tropy wyjaśniające strategie uciezkowe badanej.”

¹⁵ obiekt muzealny, nr kat. 766

— Bok Skanera po lewej — ściana 3:

Ściana prezentuje wspomnienia racjonalnych analiz MK: zawiera 3 gabloty z obiektami, 1 film oraz 4 grafiki. Tutaj też jest wyjście prowadzące do kolejnych scen: „Znaki dzieciństwa” i „Dom cichy”. Znajduje się tutaj:

— grafika (schody donikąd) umieszczona blisko części grafiki wielkoformatowej zawierającej napis (wspomnienie MK):

*„Rzetelnie nakreślić swoje obowiązki.
Wytłumić uczucia. Przetrwać.”*

— gablota z obiektem (rekonstrukcja: maszyna do ćwiczeń z przerdzewiałymi sprężynami) umieszczona blisko części grafiki wielkoformatowej zawierającej napis (wspomnienie MK):

*„Raz, dwa, raz, dwa.
Codziennosc dawkowana precyzyjnie, rytmicznie —
działałam jak sprężyna do porannej gimnastyki.”*

— ekran 3 z filmem (animacja 3d) — opis znajduje się w załączniku 9 „Scenariusze prezentacji multimedialnych i filmów”

— grafika (archiwum z szufladkami) umieszczona blisko części grafiki wielkoformatowej zawierającej napis (wspomnienie MK):

„Pochłonęłam ogrom wiedzy, mogłam więc ogłosić swoją niepodległość.”

— gablota z obiektem (sklejony stos kartek) umieszczona blisko części grafiki wielkoformatowej zawierającej napis (wspomnienie MK):

„Tony zapisanego papieru, można z tego budować gmachy. Przemyslenia, nagłe olśnienia, mapy pobudzeń umysłu, korespondencja ze światem — czy komuś się to przyda?”

Powyższemu wspomnieniu MK towarzyszy komentarz ze Skanera:

„Ruminacje.”

— gablota z obiektem (rekonstrukcja: zdjęcie ze spotkania rodzinnego w Arkadii).

Wyjście z tej sceny w ścianie 4 (przejście do scen: „Znaki dzieciństwa” i „Dom cichy”) jest na grafice specjalnie oznaczone jako brama w konwencji science fiction, zaopatrzona w rury, przeguby, zegary, skrzynki bezpiecznikowe; ostrzegawcze znaki oraz komunikaty: „**Uwaga! Niektóre sceny mogą coś znaczyć!**” oraz „**Wstępujesz do wspomnień Marii. Zachowaj ostrożność.**”; błyskające światła LED, pulsujące w szybkich sekwencjach; tabliczkę Regulamin Użytkownika Skanera Pamięci.

Sufit jest czarny, matowy. Oprawy reflektorów LED-owych (i wszystkie inne elementy na suficie) w kolorze czarnym. Podłoga jest czarną wylewką żywiczną.

DŹWIĘKI

— głośny odgłos rytmicznego ssania, tłoczenia (podobny do odgłosu pracującego respiratora); — nieregularne, cichsze dźwięki w tle: odgłos pracującego dysku twardego, zgrzyt drukarki igłowej, trzaski zepsutej świetlówki, furkot wiatraczków, ciche dźwięki znane ze starych filmów science-fiction.

Scena „Znaki dzieciństwa” w części 1

WĄTKI POSTACI — ELIZA ORZESZKOWA, ADAM ASNYK (z rodziną), JAN WASIŁOWSKI (BRAT), NIANIA

IDEA

Scena wyobraża rezerwar wspomnień MK, odnoszących się do jej dzieciństwa w Suwałkach. Wspomnienia te założyły się w postaci rekwizytów (symbolicznych nośników emocji), ukrytych w jednorodnej strukturze zbudowanej z obsesyjnie ułożonych szuflad. Niektóre z tych rekwizytów odnoszą się do zapamiętanych uczuć, inne — do połączeń pomiędzy twórczością Marii (baza „twardych” dowodów), a miejscami i osobami realnymi (poszlaki, dociekania).

DOŚWIADCZENIA ZWIEDZAJĄCEGO:

- Zwiedzający wchodzi do przestrzeni z regałami.
- Zwiedzający ogląda obiekty w gablotach. Zaczyna też otwierać — na chybił trafił — uchylane drzwiczki z uchwyty, oznaczone cyframi. Zauważa, że półki za tymi drzwiczkami zawierają skrytki z intrygującymi obiektami, muszą więc to być drzwiczki kluczowe do zrozumienia tej sceny.
- Gdy zwiedzający uchyla dowolne drzwiczki krawędzie tej skrytki zaczynają świecić jasnym czerwonym światłem. Światło to przechodzi załamanyymi liniami biegnącymi wzdłuż krawędzi półek, aż dociera do skrytki o tym samym numerze na drzwiczkach i krawędzie tej skrytki również zostają podświetlone. Zwiedzający widzi więc połączenie dwóch, odległych od siebie drzwiczek oznaczonych tą samą cyfrą. Zauważa, że zawsze jedno drzwiczki zawierają obiekt, drugie — tylko opis tekstowy. Zaczyna odkrywać coraz to nowsze połączenia obiektów z opisami. Zauważa, że numerki wyznaczają chronologię opisów, które układają się w fabularny ciąg wspomnień MK.
- Gdy zwiedzający otworzy wystarczającą ilość skrytek, podchodzi do wejścia do holu dworku, które jest wciśnięte w przerwę pomiędzy regałami. Ogląda film tam wyświetlany.

OPIS PRZESTRZENI

Wszystkie trzy ściany tej przestrzeni wypełnione są szczelnie (od podłogi do sufitu) monolitycznym drewnianym regałem wyposażonym w:

- skrytki (13 sztuk skrytek z obiektami i 13 sztuk skrytek z opisami) ukryte za uchylanymi drzwiczkami¹⁶ — każde drzwiczki do skrytki posiadają metalowy uchwyt oraz numer (każda skrytka z obiektem o danym numerze ma swój odpowiednim w postaci skrytki z opisem o tym samym numerze);
- wnęki (40 sztuk) w miejscach pozbawionych drzwiczek: wnęki wypełnione są scenograficznie spreparowanymi stosami kartek, dokumentów, skoroszytów, woluminów, dzienników lekcyjnych; — pożółkłymi, postarzonymi, przypominającymi starą dokumentację w równie starym regale. Te pliki dokumentów czasami są przebite grubą śrubą wystającą z dna półki;
- gabloty (13 sztuk) różnej wielkości, wbudowane w ścianę regału. Występują dwie wersje gablot o identycznej konstrukcji, ale w dwóch wymiarach przeszklonego okna gabloty (mniejsze — 26 X 26 cm — oraz większe — 62 X 62 cm). Na licowej powierzchni listew zamykających ramkę gabloty od frontu wyfrezowane zostaną napisy pochodzące z fragmentów tekstów MK. Gabloty będą podświetlone umieszczonymi wewnątrz reflektorami LED-owymi. W gablotach umieszczone są obiekty muzealne lub rekwizyty scenograficzne o symbolicznym znaczeniu. Tyły gablot są wyklejone collagami czarno-białych (podkolorowanych) rycin, map, etykietek, kompozycji literniczych;
- wysunięte szuflady (15 sztuk) z podświetlanymi grafikami lub dokumentacją. Jest to imitacja drewnianych, postarzanych szuflad mocowanych na stałe w pozycji wysuniętej. Szuflady mocowane powyżej 190 cm posiadają podświetlone dna, na których zostały nadrukowane grafiki lub zdjęcia¹⁷. Szuflady mocowane poniżej 190 cm wypełnione są papierowymi skoroszytami, kartkami — spreparowaną dokumentacją MK zawierającą jej wspomnienia w konwencji collage’u i kompozycji literniczych. Fronty tych szuflad nie posiadają cyfr;
- atrapy skrytek (115 sztuk): drzwiczki nieotwierane, na stałe przymocowane do regału, pozbawione cyfr.

¹⁶ Drzwiczki drewniane, postarzone, o wymiarach 32 X 32 cm, zaopatrzone w metalowy uchwyt i oznaczone wytartą cyfrą.

¹⁷ Nadruk bezpośrednio wykonany na płycinie wykonanej z litego poliwęglanu gr. 4 mm lub za pomocą nadruku na folii naklejonej na tę płycinę.

Wszystkie grubości półek tego regału — będących krawędziami skrytek, nisz i gablot — są półprzezroczystymi panelami świetlnymi¹⁸, które zapalają się w różnych konfiguracjach (patrz: „DOŚWIADCZENIE ZWIEDZAJĄCEGO” powyżej) po uchyleniu drzwiczek¹⁹. Podłogę stanowią stare deski przechodzące w kamienny bruk²⁰. Sufit stanowi jednolity panel świecący zimnym światłem²¹.

W regale jest wyrwa, przez którą widać wejście do kamienicy, przez które widać hol dworku suwalskiego z wielkimi otwartymi wrotami, za którymi wyświetla się projekcja wideo: zaśnieżona ulica Suwałk z połowy XIX wieku (patrz Załącznik 9 „Scenariusze prezentacji multimedialnych i filmów”). W holu stoi szufla do odgarniania śniegu, ze śniegu wystają kikuty bezlistnych badyli. Na podłodze imitacja śniegu.

GABLOTY

— Gablota zawierająca obiekt scenograficzny i obiekt muzealny (starodruk):

Z górnej ściany gabloty wyrasta rozrośnięty korzeń. Korzeń jest obwiązany licznymi splotami czerwonej nici, które nikią w bocznych ściankach skrytki, wyłożonych fragmentami planów XIX-wiecznych Suwałk. Do tyłu gabloty przytwierdzony jest akt urodzenia Marii z Wasiłowskich Konopnickiej²².

— Gablota zawierająca rekwizyt scenograficzny:

Wianek utkany z polnych kwiatów. Ściany gabloty wyłożone zasuszonymi liśćmi. Z liści na dnie gabloty wystaje duży ślimak.

— Gablota zawierająca rekwizyt scenograficzny i grafikę:

Model przezroczystego pomnika²³, opatrzonego napisem „*Zimowy poranek*”, stojącego na postumencie z napisem „*Debiut Marii w 1875*”. Tył gabloty oklejony jest grafiką będącą zestawieniem pejzaży zimowych i fragmentem „Kaliszanina” z debiutem Konopnickiej.

— Gablota zawierająca rekwizyty scenograficzne: XIX-wieczne zabawki zrekonstruowane na bazie oryginalnych obiektów. Ściany gabloty wyklejone ilustracjami z pism i XIX-wiecznych gazet z reklamami towarów luksusowych.

— Gablota zawierająca obiekt muzealny i imitację scenograficzną:

Miedziane naczynie kuchenne z XIX-wieku. Ściany gabloty obłożone białymi kafelkami.

— Gablota zawierająca rekwizyt scenograficzny:

¹⁸ Paski LED wprawione w plastikowe profile meblowe.

¹⁹ Zadziała wtedy fotokomórka podłączona do instalacji LED-owej.

²⁰ Posadzka typ 3 — patrz załącznik nr 10 „Opis zamówienia dla prac budowlanych i scenograficznych”

²¹ Sufit podwieszany, podświetlany, dwuwarstwowy, mocowany przy użyciu zaczepów profilowych. Wyżej mocowany arkusz barisolu służy jako półprzezroczysta matówka do rozpraszania światła pochodzącego z mocowanych bezpośrednio do sufitu żarówek świetłkowych, dolny arkusz jest świecącym ekranem.

²² Spisany w Suwałkach z dnia 23 września 1842 r. APS — Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej w Suwałkach — Sygn. 1/58, nr aktu 296, k. 100.

²³ Pomnik podobny do tych, które stoją w scenie „Tryumfy”

Wielokolorowe skrzydło egzotycznego ptaka przymocowane do bocznej ściany, tak że rozpościera się aż do przeciwległego boku gabloty. Na każdym piórze zapisany jest jakiś fragment poezji MK. Ściany gabloty wyklejone są tapetą we wzory roślinne.

- Gablota zawierająca dioramę modelarską:
Ołowiane żołnierzyki, które prą w górę wzgórza. Na szczycie wzgórza stoi bastion, broniony przez krasnoludki ciskające w żołnierzyki szyszkami. Ściany gabloty wyklejone są grafiką przedstawiającą pobojuwisko z okresu powstania styczniowego.
- Gablota zawierająca dioramę modelarską:
Kompozycja przestrzenna zbudowana z miniaturowych regałów z szufladkami i wnękami, odtwarzająca takie samo wnętrze biblioteki-archiwum, jakim jest przestrzeń niniejszej sceny „Znaki dzieciństwa”.
- Gablota zawierająca dioramę modelarską:
Truchło wróbelka (realistyczny model) złożone w dziurze w ziemi. Wokół rośnie trawa, w której leży drewniana tabliczka z napisem²⁴:

*„Zrobili mu dołeczek,
Zasłali róży kwiecie...
— Ostatni to twój domek,
Mój ptaszku, na tym świecie!”*

Ściany gabloty wyklejone są grafiką przedstawiającą zarośla ogrodu.

- Gablota zawierająca grafikę:
Mgły nad Czarną Hańczą. W mgłę mającą sylwetki duchów.
- Gablota zawierająca rekwizyty scenograficzne:
Koszyk ze święconką wielkanocną, za nim leży pęk bazi.
- Gablota zawierająca dioramę modelarską:
Miniaturowy model przystrojonej choinki. Za choinką kominek²⁵ z płonącym paleniskiem.

SKRYTKI Z OBIEKTAMI

- Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „1”, zawierająca rekwizyt scenograficzny i grafikę:
Kilkanaście kopii tego samego zdjęcia (kompozycja łącząca twarze i fragmenty miejskiego krajobrazu) ustawione jest warstwami, równoległe do tyłu skrytki — każde zdjęcie, które jest dalej od tyłu skrytki jest bardziej wyżarte, dziurawe. Cała kompozycja sprawia wrażenie przestrzennego modelu rozpadliny — rodzaj krateru uderzeniowego z nałożoną teksturą zdjęcia.
- Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „2”, zawierająca rekwizyt scenograficzny i grafikę:
Szkłany klosz z okrągłą, drewnianą podstawą o średnicy 25 cm s krywa miniaturowy model kamienicy, w której urodziła się MK. Model otaczają miniaturowe drzewka i krzewy. Na drewnianej podstawie wygrawerowany jest napis: „*Suwałki, ul. Petersburska 200*”. Tył i boki skrytki wyłożone są grafiką przedstawiającą plan części Suwałk z zaznaczoną posesją, na której stał dom wynajmowany przez rodzinę Wasiłowskich.
- Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „3”, zawierająca rekwizyty scenograficzne i grafikę:
Dziecinna sukienka (krój XIX-wieczny, z falbankami, biała) podziurawiona w 3 miejscach. Przez każdą dziurę widać grafiki: zmrużone oko z brwiami ściągniętymi z wyrazem niezadowolenia. Za sukienką wisi fragment gałęzi jabłoni z

²⁴ Cytat z wiersza MK "Pogrzeb ptaszka"

²⁵ Zminiaturyzowana wersja kominka ze Sceny I „Fantomy”

dwoma jabłkami. Tło i boki skrytki wyłożone grafiką: kompozycja przedstawia dziury w materiale, przez które widać ogród i niebo.

- Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „4”, zawierająca rekwizyty scenograficzne i grafikę:
Pień drzewa z małą dziuplą, w której zaaranżowana jest dziecinna kapliczka małej MK (obrazek z Jezusem, kawałek zielonego szkielek butelkowego, kwiat mleczka, zasuszony chrabąszcz). Tył i boki skrytki pokryte sztucznym mchem.
- Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „5”, zawierająca rekwizyt scenograficzny:
Skrytka wypełniona otwartą książką przyrodniczą z dwoma ilustracjami przedstawiającymi tygrysy.
- Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „6”, zawierająca dioramę modelarską:
Ponura kompozycja przedstawiająca kilka grobów przykrytych czapami śniegu, otoczonych bezlistnymi drzewami. Tył i boki skrytki wyłożone materiałem modelarskim, który przypomina popękany lód.
- Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „7”, zawierająca dioramę modelarską i grafikę:
W lewym boku skrytki: wylot tunelu (lub portalu kamienicy) oznaczony tabliczką „Suwałki”. W prawym boku skrytki: wylot tunelu (lub portalu kamienicy) oznaczony tabliczką „Kalisz”. Pośrodku skrytki: model wozu drewnianego, wypełnionego stertą waliz, skrzyń, mebli, pakunków. Długość tego wozu jest większa od szerokość i tej skrytki — wóz jest częściowo schowany w obu wylotach tuneli. Tył skrytki wyłożony jest grafiką przedstawiającą wiejski krajobraz, boki skrytki — miejskimi widokami z Suwałk i Kalisza.
- Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „8”, zawierająca dioramę modelarską i grafikę:
Czarne ruiny i zgliszcza, fragment pozostałości po fragmencie spalonej dzielnicy żydowskiej w Kaliszu (m.in. spalone ruiny synagogi, w której jeszcze tlą się punkciki żaru). Na bruku walają się fragmenty spalonych mebli. Tło skrytki wyłożone fotografią przedstawiającą wysokie płomienie na tle czarnego nieba. Boki skrytki: czarne, nadpalone drewno.
- Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „9”, zawierająca rekwizyt scenograficzny i grafikę:
Rekonstrukcja: fragment rozbitego glinianego garnka. Tło i boki wyklejone grafiką przedstawiającą korytarz: po jednej stronie tego korytarza stoją półki z żelaznymi garnkami, po drugiej — półki z książkami.
- Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „10”, zawierająca rekwizyt scenograficzny i grafikę:
Czerwony „język” z papieru, zawieszony na sznurku. Wszystkie ścianki skrytki wyklejone są collage’ami skomponowanymi z rycin z Biblii.
- Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „11”, zawierająca podświetloną grafikę:
Przenikające się postaci. Niektóre postaci otoczone są ramkami z tytułami utworów MK.

SKRYTKI Z OPISAMI (łącznie się

- Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „1”, zawierająca grafikę zawierającą napis (wspomnienie MK):

„Przedzieram się przez zatarte obrazy ludzi i miejsc, jak przez zawałone archiwa. Pamięć wyschła na wiór, bo treści wyciekały z niej niewzruszenie przez dziesiątki lat.”

- Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „2”, zawierająca grafikę zawierającą napis (wspomnienie MK):

„Z tego domu pochodzą moje najwcześniejsze wspomnienia — równiny podłóg; zestawienie arealów desek i tynków; rysunki rozmieszczenia ostrych kantów mebli, które były przyczyną siniaków; mapa skrytek ze słodkościami; rozkład sączenia się dźwięków i zapachów, które zachowałam ze sobą. To dom, w którym się urodziłam — pierwszy murowany dom w Suwałkach.”

- Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „3”, zawierająca grafikę zawierającą napis (wspomnienie MK):

*„Rwałałam sukienki o wiele za często.
Każda dziura — krytyczne spojrzenie taty.”*

— Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „4”, zawierająca grafikę zawierającą napis (wspomnienie MK):

*„Gdy suwalska Niania śpiewała „Gorzkie żale”, zastygałam urzeczona.
Ze świętych obrazków budowałam kapliczki na drzewach. Dziecięca wyobraźnia ciążyła ku
Wielkiemu Piątkowi, zamiast domagać się baśni i rymowanek.”*

— Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „5”, zawierająca grafikę zawierającą napis (wspomnienie MK):

*„Zwierzę, co na śniadanie jada świętych naszych katolickich — tak Niania określiła kocię o
ślicznym, pasiastym futerku.”*

— Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „6”, zawierająca grafikę zawierającą napis (wspomnienie MK):

*„Mogiłki w Suwałkach widywałam głównie z oddali, bo jeszcze wtedy tata nie pozwalał nam
chodzić na cmentarz. Stały tam mgły, tańczyły światełka. Wiatr przywiewał szepty:
„O, jak smutno w grobie! O, jak zimno w trumnie!”. W lecie najmniej o mogiłkach myślałam.
Zimą znów strach było patrzeć w tamtą stronę — śnieg tam się ścielił jak śmiertelna płachta, z
bieli wyrastały krzyże niczym zmarznięte ramiona.”*

— Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „7”, zawierająca grafikę zawierającą napis (wspomnienie MK z komentarzem ze Skanera „**wspomnienie Marii z 1849**”):

*„Nasze sielskie bytowanie w Suwałkach dobiegło końca, gdy miałam siedem lat. To był okres
wyroków i represji, w którym nasze karne przeniesienie do Kalisza wydawało się piknikiem.
500 wiorst na wozie z całym dobytkiem. Nowy adres w Kaliszu: Sędziszowskie Przedmieście,
oficyna.”*

— Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „8”, zawierająca grafikę zawierającą napis (wspomnienie MK z komentarzem ze Skanera „**wspomnienie z 1852**”):

*„Z okna widziałam pożar całej dzielnicy, przecznicę od nas.
Kalisz buchnął snopami iskier, wystrzelił niczym stos ofiarny.
Zrobiło się widno jak w dzień.”*

— Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „9”, zawierająca grafikę zawierającą napis (wspomnienie MK):

*„Nasza gosposia w Kaliszu była osobą wybuchową.
Ile było złorzeczeń, gdy kolejny gliniany garnek wyleciał jej z rąk!
Ile się musieliśmy nasłuchać wyrzutów, że powinniśmy zakupić garnki żelazne, jakie mają
państwo Asnyk. To byli nasi sąsiedzi, mieli księgarnię i sklep z żelazem.
Przez to całe wywyższanie asnykowych garnków, utrwalił mi się wtedy negatywny obraz tej
rodziny. Zupełnie niesłusznie. Adaś, ich syn, został wybornym poetą.
W przeciwieństwie do gosposi, przedkładałam książki nad garnki.”*

— Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „10”, zawierająca grafikę zawierającą napis (wspomnienie MK z komentarzem ze Skanera „**wspomnienie z 1855**”):

*„Czas ucieka, śmierć goni, wieczność czeka — siostry zakonne kazały nam powtarzać tę
maksymę. O siódmej rano budziły nas na modlitwę w zimnej kaplicy. Gdy byłyśmy niesforne,
kazały nam zawieszać na szyi język z czerwonego sukna. Rok w szkole siostr sakramentek*

ożywił mnie zmianą środowiska oraz nowymi znajomościami — poznałam Elizę, która kiedyś przybierze nazwisko Orzeszkowa.”

— Skrytka oznaczona wytartą cyfrą „11”, zawierająca grafikę zawierającą napis (wspomnienie MK z komentarzem ze Skanera „*wspomnienie z 1910*”):

„Mało pamiętam, więc pomagam sobie, jak mogę — tworzę w głowie mapę powiązań na styku fikcji i rzeczywistości. Fikcja to moja pisanina. Ile w niej zapożyczeń z prawdziwego świata? To wielka praca, żeby się w tym rozeznąć.”

WYSUNIĘTE SZUFLADY Z GRAFIKAMI

Wydruki umieszczone w podświetlonych płycinach atrap szuflad:

— Fotografia lub rycina:

Kościół św. Aleksandra w Suwałkach, w którym została ochrzczona MK.

— Fotografia lub rycina:

Stare zdjęcia cmentarza w Suwałkach

— Fotografia lub rycina: Mgły

nad Czarną Chańczę

— Fotografia lub grafika:

Gabinet ojca widziany z perspektywy żabiej. Ciemna sylwetka odwróconego ojca, wyjmującego książkę z regału bibliotecznego.

— Grafika:

Dobytek rodziny Wasiłowskich (walizy, skrzynie, meble) umieszczony na wozie, powiązany sznurami. Na pierwszym planie: zabawki.

— Fotografia lub rycina:

Sylwetka XIX-wiecznego Kalisza, jakby wylaniającego się z mgły.

— Grafika:

Collage ilustracji patriotycznych i religijnych.

— Grafika lub fotografia: XIX-wieczna

księgarnia.

— Fotografia lub grafika lub rycina: Pożar

Kalisza.

— Fotografia lub grafika lub rycina:

Noc. Gotyckie krużganki w klasztorze siostr sakramentek. Zakonnice idą szeregiem ze świecami w dłoni.

— Fotografia lub grafika:

Krucyfiks wiszący na ścianie.

DŹWIĘK

— Skrzypienie podłogi, cichy tupot bosych, dziecięcych stóp, tykanie zegara.

Scena „Dom cichy” w części 1

WĄTKI POSTACI — OJCIEC, MATKA, JAROSŁAW KONOPNICKI, ELIZA ORZESZKOWA, JAN WASIŁOWSKI (BRAT)

IDEA

Scena przybliży atmosferę w kaliskim domu, po śmierci matki MK w 1854 — wydarzenie to zawisło nad rodziną i wprowadziło ich w automatyzm, trans powtarzalności. Osobą, która egzekwowała ten sztywny schemat był pedantyczny i oschły ojciec MK. Odtąd rodzina funkcjonowała pomiędzy domem przypominającym zakon, a cmentarzem.

DOŚWIADCZENIA ZWIEDZAJĄCEGO

— Zwiedzający wchodzi do szarego korytarza, w którym jego szczególną uwagę zwraca wielkoformatowa grafika umieszczona na prawej ścianie. Ogląda poszczególne moduły tej grafiki oraz gabloty będące jej integralną częścią.

— Zauważa pierwszą na tej wystawie konsolę, która znajduje się wyraźnie w kontekście obejrzonej grafiki. Dotknięciem uaktywnia animację z towarzyszącym jej tekstem. Zdaje sobie sprawę, że poznał właśnie wspomnienie MK, które wyjaśnia znaczenie użytych w tej scenie zabiegów plastycznych. Doświadczenie z tą konsolą będzie od teraz rzutować na doświadczenie z konsolami w innych przestrzeniach.

— Zwiedzający kieruje teraz swoją uwagę na prawo, gdzie znajduje się wydzielona przestrzeń gabinetu ojca MK (wnęka z pomniejszoną rekonstrukcją modelarską). Zwiedzający ogląda umeblowanie pokoju oraz intrygującą instalację typu Pepper's ghost, która jest najbardziej intensywnym odbiorczo elementem tej sceny.

OPIS PRZESTRZENI

Scena składa się z:

- monochromatycznej grafiki wielkoformatowej z wbudowanymi gablotami oraz konsolą (szarą z białymi światłami)
- ściana na prawo;
- wydzielonej rekonstrukcji modelarskiej gabinetu ojca²⁶, w której umiejscowiona jest instalacja wideo typu Pepper's ghost — ściana na lewo.

W całej scenie dominuje kolor szary (scenografia i grafika). Nad zamkniętymi drzwiami wisi krucyfiks pomalowany na szaro. Podłogę stanowią zniszczone deski, pomalowane na szaro.

GABINET OJCA

Przestrzeń gabinetu jest pomniejszoną rekonstrukcją modelarską pomieszczenia o XIX-wiecznym rodowodzie wyposażonego w:

- masywne drewniane biurko, z leżącymi na nim: kałamarzem, dokumentami i książkami (ułożonymi pedantycznie);
- 2 drewniane fotele (jedno z nich dostawione do biurka);
- drobne rzeźby;
- wzorzysty dywan;
- wzorzyste makaty powieszony na ścianie;
- obrazy i ryciny oprawione w drewniane ramy — m.in. panorama Kalisza (XIX-wieczny sztych), „Kucie kos” z cyklu „Polonia” autorstwa Artura Grottgera, „Widzenie” z cyklu „Lithuania” autorstwa Artura Grottgera;
- drewnianą, narożną biblioteczkę wypełnioną książkami;
- drewnianą etażerkę wypełnioną książkami i dokumentami;
- drewniany sekretarzyk;
- wzorzystą sofę.

Gabinet, oglądany przez zwiedzających zza uchylonych drzwi dwuskrzydłowych, stanowi trójwymiarowe tło do intrygującej instalacji wideo typu Pepper's ghost (pełny scenariusz tej projekcji w Załączniku 9 „Scenariusze prezentacji

²⁶ Skala pomniejszenia: 1:2,1. Wysokość gabinetu: 150 cm.

multimedialnych i filmów”) — w tej przestrzeni ożywają duchy przeszłości, trzeszczy drewniana konstrukcja domu, który przechował pamięć o swoich dawnych mieszkańcach.

GRAFIKA

Wielkoformatowa grafika składa się z wielu kwadratowych modułów: szarych pól, które tworzą kompozycję przypominającą starą grę planszową. Każde pole tej „gry” to kolejna czynność, którą musiały wykonywać dzieci (często jest to symbolizowane przez jakiś przedmiot lub nagromadzenie przedmiotów). Pola dzielą się na czynności w domu i czynności poza domem. Niektóre pola opatrzone są lakonicznym tekstem wspomnienia. Kilka pól tej kompozycji stanowi przeszkloną gablotę, w której zgromadzono ułożone pedantycznie przedmioty codziennego użytku. Dominującym elementem całej kompozycji jest wizerunek matki MK (twarz lewitująca w zaświatach), górującej nad kaliskim grobowcem, opatrzonej podpisem **„Scholastyka Wasiłowska z domu Turska”** — tutaj zlokalizowane jest pole **„START”**. Pole **„META”** jest oznaczone postacią Jarosława Konopnickiego na tle powozu, trzymającego naręczę róż.

Niektóre elementy grafiki (pola „gry”) są nośnikami wspomnień MK:

— Duży napis (wspomnienie MK):

„Tak mijała nam ta powtarzalność — w ciszy i opresji powinności.”

— Napis (wspomnienie MK), któremu towarzyszy grafika (cmentarz w Kaliszu):

„Mogily — bywaliśmy tu z systematycznością godną szwabskiej kolei.”

— Napis (wspomnienie MK), któremu towarzyszy grafika (ekierka):

*„Obowiązki — wymierzone.
Czas — równo rozdysponowany.”*

— Napis (wspomnienie MK), któremu towarzyszy grafika (krucyfiks):

„Wychowanie: jednoznaczne.”

— Napis (wspomnienie MK), któremu towarzyszy grafika (zabawka: ołowiany żołnierz):

„Raz, dwa, raz, dwa. Wszystko na rozkaz.”

— Napis (wspomnienie MK), który widnieje blisko pola **„META”** z figurą Jarosława Konopnickiego — z komentarzem ze skanera **„wyróżne wspomnienie z 1862”**:

„Jarosław: zaloty i rokowania.”

GABLOTY WKOMPONOWANE W GRAFIKĘ:

Gabloty są wkomponowane w grafikę. W nich znajdują się drobne przedmioty osobistego użytku, ułożone w bardzo precyzyjnych układach.

— Obiekty w gablocie 1: grzebienie, puzderka, lokówki, nożyczki, chusteczki;

— Obiekty w gablocie 2: sztucce, filiżanki, talerzyki, łyżeczki, drobne utensylia należące zastawy stołowej;

— Obiekty w gablocie 3: miniaturowe kopczyki ziemi z miniaturowymi krzyżkami zrobionymi z powiązanych ze sobą patyczków i drewniek, równo rozmieszczonych na dnie gabloty — z jednego lub dwóch kopczyków widoczne są wystające odnóża małej myszy lub owada;

- Obiekty w gablocie 4: drobne przedmioty do nauki i ćwiczeń szkolnych: pióra, stalówki, kałamarze, drewniane linijki i ekierki, podręczniki w tekturowych oprawkach, ułożone w bardzo precyzyjnych układach.
- Obiekty w gablocie 5: XIX-wieczny krucyfiks, różańce, medaliki i krzyżyki na szyję oraz małe dewocyjne obrazki wycięte z XIX-wiecznych broszur i gazet;
- Obiekty w gablocie 6: ołowiane żołnierzyki;
- Obiekt w gablocie 7: XVIII-wieczna brązowa figurka myśliwego ze strzelbą i biegnącym psem oraz rozsypane na dnie gabloty wysuszone polne kwiaty.

CZĘŚĆ 2 — „W drodze”

Druga część wystawy, oznaczona tytułem „W drodze”, ma być w naszym założeniu opisaniem życia i twórczości Marii Konopnickiej jako osoby dojrzałej, która podjęła bezkompromisową decyzję o usamodzielnieniu się i przyjęciu roli pisarki w trudnej epoce. Zerwanie z mężem (druga scen tej części) jest pierwszą odważną decyzją w jej życiu, zacznym wielkiej przygody, uruchomieniem lawiny zdarzeń. Zainicjowaną w części 1 konwencję opowiadania za pomocą bezpośrednich relacji MK (wspomnień, snów, śladów emocji), kontynuujemy tutaj aż do samego końca. Narracja staje się jeszcze bardziej filmowa — możemy ją ująć w 3 podstawowe filary fabuły: zawiązanie akcji (scena „Euforia”) oraz punkt kulminacyjny (scena „Klatka”). Teraz narracja przyspiesza, wyznaczają ją: ruch, pęd do doskonalenia się, ambitne podejścia do problemów oraz liczne ucieczki. W każdej scenie próbujemy opowiedzieć za pomocą scenografii, multimediiów, grafiki i przestrzeni dźwiękowej o wielkiej podróży życia, podczas której pisarka nadrabia stracone lata (opisane w części 1), podczas których trwała w niespełnieniu i minimalnych przyrostach ambicji. W podróży przydają się nauki, które pobrała we wcześniejszych latach. Opisujemy też, jakie rany duchowe spowodowało tkwienie w wyniszczającej roli zakładniczki swoich ambicji.

MK funkcjonuje w świecie pełnym kontrastów, niesprawiedliwości społecznej, poniżania kobiet. Kultuwyje pamięć o utraconej wolności i żyje nadzieją na jej odzyskanie.

Ciekawym wydaje się nam odnalezienie w jej biografii tych elementów, faktów czy zjawisk, które moglibyśmy przyjąć i uznać jako prawdziwe powody jej życiowych i intelektualnych decyzji.

ŁUK POSTACI: W tej części MK wstrzymuje uczucia, aby myślenie oświeślało jej drogę w podróży życia. Im bliżej do końca opowieści, tym bardziej MK stara się dotrzeć do ukrytych zasobów uczuć.

Scena „Euforia” w części 2

WĄTKI POSTACI — HENRYK SIENKIEWICZ

IDEA

To najbardziej interaktywna scena (również najbardziej surrealistyczna i wizyjna), która zapoznaje zwiedzającego z emocjami, które towarzyszyły Marii po przeczytaniu pierwszej pochwalnej recenzji swojego utworu. Było to wydarzenie, które uformowało ją jako artystkę i utwierdziło w słuszności nieśmiało koncipowanej wówczas drogi twórczej. Ten przedziwny zlepek emocji oddaje przestrzeń baśniowego panoptikum, które unaocznia nagromadzenie w umyśle MK naiwnych wizji o salonach wielkiej literatury — o drzwiach do mitycznego Parnasie, które otworzył jej Henryk Sienkiewicz (autor owej recenzji). Te wizje o namaszczeniu są bajkowe, zafałszowane naiwnością i nacechowane dziecinnyim zachwytem. Ale jednocześnie są tak intensywne, że stanowią istotny głos korelujący życiowe priorytety MK.

DOŚWIADCZENIA ZWIEDZAJĄCEGO

1. Zwiedzający wchodzi do przestrzeni pograżonej w ciemności²⁷. Zwiedzający podchodzi do gabloty, czyta podświetloną recenzję.
2. Zwiedzający wkłada ręce w rękawice umieszczone w gablocie (oznaczone piktogramami, które zachęcają do tego). Wtedy przestrzeń sceny zmienia się nie do poznania (wizualnie i dźwiękowo).

OPIS PRZESTRZENI

Wchodzimy do sali pograżonej w ciemnościach. Widać jedynie podświetloną, prostopadłościenną gablotę (przypominającą szklane akwarium na rzeźbionych nóżkach), w której wisi w powietrzu fragment gazety z recenzją Henryka Sienkiewicza dotyczącą wiersza Konopnickiej „W górach”. Gablota przypomina komory próżniowe, w których naukowcy mogą operować specjalnymi rękawicami. Z przodu gabloty widnieją dwa otwory, do których należy włożyć ręce (otwory te są oznaczone bardzo jasnym, okrągłym kasetonem świetlnym i podświetlone strzałkami z ikonkami dłoni). Gdy wkładamy dłonie do otworów, wsuwamy je do grubych i sztywnych rękawic, które w środku wyłożone są bardzo miękkim i delikatnym w dotyku materiałem. Gdy tylko włożymy dłonie do rękawic, cała przestrzeń tej sceny rozbłyska feerią kolorów niezwykle dynamicznej instalacji świetlnej. Migają liczne instalacje świetlne (szereg żarówek, które pulsują dynamicznie od podłogi ku sufitowi), zapalają się panele świetlne z grafiką (dotąd ciemne). Grafika jest podzielona na szereg light-boxów—zwierciadeł. Pomiędzy zwierciadłami widać pionowe instalacje świetlne, zakończone gzymsikami i kariatydami.

W przestrzeni tej sceny umiejscowiona jest konsola, której zawartość multimedialna została opisana w załączniku nr 9 „Scenariusze prezentacji multimedialnych i filmów”.

GRAFIKA NA PANELACH ŚWIETLNYCH

Podświetlana instalacja graficzna opisuje zmitologizowane wstąpienie Marii Konopnickiej na Parnas poetów — obraz kolorowy, optymistyczny, dziewczęco naiwny. Widzimy surrealistyczną scenę ogrodu Muz — wszystko rośnie, pąki rozwijają się. W wysokiej trawie ukryte są enigmatyczne rzeźby i jaja egzotycznych ptaków. Z prawej strony ogrodu stoi słoń, który dźwiga na grzbiecie rzeźbioną altankę, w której siedzi Henryk Sienkiewicz. Altanka zaopatrzona jest w ogromną lunetę na statywie. Na wstążce wijącej się pod dachem altanki widnieje napis: „**Ta panna ma wielki talent.**” Obok altanki stoi skrzynia z kluczami. Kręta polna ścieżka prowadzi do otwartej furtki, za którą widać wieżę w Wieży (również otwartą). Wieża zbudowana jest z kolorowych pomników. Na kolejnych poziomach Wieży stoją pisarze, luminarze sceny literackiej owego okresu. Na ostatnim poziomie tej konstrukcji znajduje się metaforyczna scena przedstawiająca Henryka Sienkiewicza pomagającego Marii Konopnickiej wspiąć się na szczyt — euforyczny obraz emocji pobudzonych poczuciem uznania, przyływu sił życiowych.

Na suficie widnieje przedłużenie grafiki — niebo i chmury, zza których wystrzelują promienie słońca oraz wieża Parnasu, która pnie się tak wysoko wchodzi na sufit.

OŚWIETLENIE

1. PRZED WZBUDZENIEM CZUJNIKÓW W RĘKAWICACH: Ciemność — świecą jedynie obręcze wokół otworów do rękawic. Z góry pada światło punktowe na recenzję z gabloty.
2. PO WYBUDZENIU CZUJNIKÓW W RĘKAWICACH: Świecą panele z grafiką + animowane żarówki umieszczone na listwach pomiędzy panelami.

OBIEKT W GABLOCIE

Przedmiot symboliczny, „relikwia” — oświetlony punktowo tekst Sienkiewicza na fragmencie umieszczonym w szklanym akwarium. Tekst jest zredagowany, uwspółcześniony i skrócony:

„W górach” - coś to za śliczny wiersz. Zaczęłam go czytać z lekceważeniem, jak wszystkie takie ulotne poezyjki, a skończyłam zachwycona. Ten wiersz sam się śpiewa, jak mazurek Szopena. Ma własną dziwną nutę, w której słychać szmer świerków górskich. Jest tam echo zupełnie takie jak w górach — Czytelnikowi chce się po przeczytaniu zawołać hop! hoop! i czekać na odpowiedź

²⁷ Stopień zaciemnienia uzależniony jest od rozwiązań, które umożliwią odseparowanie świetlne od przylegających przestrzeni.

odbitą od skał. Pod wierszem znalazłem podpis: „Maria Konopnicka”. Nie znam tej poetki. Ta pani — lub panna — ma prawdziwy talent, który prześwieca przez wiersze, jak promienie świtu przez mgłę. Sumienie moje nie czułoby się spokojnie, gdybym podciął skrzydełka tego górskiego słowika — dlatego chwałę go otwarcie. Nic tak nie zagrzewa prawdziwego talentu, jak szczere uznanie.”

Pod testem widnieje podpis Sienkiewicza.

DŹWIĘK

Zapętłona ścieżka dźwiękowa:

1. PRZED AKTYWOWANIEM FOTOKOMÓRKI: bicie serca
2. PO AKTYWOWANIU FOTOKOMÓRKI: szum drzew, śpiew ptaków, trzepot skrzydeł, bzyczenie owadów, cykanie świerszczy; w tle: żywiołowy i lekko przesterowany dźwięk katarynki; co chwilę, z oddali: trąbienie słońca, fanfary, oklaski.

Scena „Pierwsza ucieczka” w części 2

WĄTKI POSTACI — JAROSŁAW KONOPNICKI, DZIECI MK

IDEA

Scena ucieczki z Gusina — MK odchodzi od męża i wybija się na niepodległość. Koniec ze słodką wieśniaczką, całą w skowronkach — nadchodzi Maria walcząca o swoją pozycję. To najważniejsza decyzja w życiu MK.

OPIS PRZESTRZENI

Jest to scena małopowierzchniowa, graficzna — tak naprawdę jest to rodzaj śluzu pomiędzy sceną „Euforia”, a sceną „Tryumfy” (na zakręcie pomiędzy scenami). Scena zaakcentowana jest jedynie wielkoformatową grafiką oraz konsolą. Zawartość multimedialna konsoli została opisana w załączniku nr 9 „Scenariusze prezentacji multimedialnych i filmów”.

GRAFIKA

Grafika — trochę stylizowana na kościelny witraż — przedstawia MK w zbroi rycerskiej (twarz i dłonie MK są realistyczne, natomiast zbroja jest stworzona z linii, znaków, ornamentów i liter). Zbroja zawiera szereg metalowych płaskorzeźb—herbów — każdy z nich przedstawia kolejne dziecko MK. Na szyi wisi ryngraf z herbem: pióro orła + wieża obronna z pochodnią na szczycie.

Scena „Tryumfy” w części 2

WĄTKI POSTACI — ELIZA ORZESZKOWA, HENRYK SIENKIEWICZ, ADAM ASNYK

IDEA

Scena przedstawia właściwy Parnas — warszawski salon pełen niedościgłych talentów. Obrazujemy tu proces narzucania sobie przez MK surowego reżimu pracy, by zostać cenioną literatką. Salon zaczynają wypełniać dowody na niepospolitość MK w dziedzinie literatury — pomniki jej tryumfów.

OPIS PRZESTRZENI

Wchodzimy do łukowatego korytarza, przypominającego wnętrza świątynne lub teatralne. Biała, klasycyzująca architektura ścian mocno kontrastuje z czerwoną, lśniącą podłogą. Sufit jest wykonany z lustra.

Po prawej stronie: 5 klasycznych kolumn wspiera łukowatą belkę, która biegnie pod sufitem przez całą przestrzeń. Jedna z kolumn nie dochodzi do belki — przerwę pomiędzy kapitelem kolumny, a spodem belki wypełnia całkowicie biała rzeźba głowy MK (głowa leży poziomo, na policzku; podtrzymuje belkę). Pomiedzy kolumnami widoczny jest rząd półokrągłych nisz (niczym absyd w kościele), które wypełnione są rozmieszczonymi losowo białymi czcionkami drukarskimi.

Pomiedzy kolumnami ustawione są 3 szklane instalacje rzeźbiarskie w formie pomników, które zwracają uwagę swoim osobliwym kształtem, tak bardzo kontrastującym ze spokojnym, klasycznym wnętrzem tej sceny. Pomniki przypominają dziwne, surrealistyczne "pionki" do gry. W każdej z rzeźb umieszczony jest obiekt muzealny oraz ekran dotykowy — zawiera multimedialną prezentację dotyczącą zagadnienia, któremu poświęcony jest dany pomnik. Przewijając ekrany, mamy wrażenie przerzucania kart książki.

Po lewej stronie, an półokrągłej ścianie znajduje się wielowłtkowa grafika wielkoformatowa przedstawiająca salony literackiej Warszawy owego czasu.

W przestrzeni tej sceny umiejscowiona jest konsola, której zawartość multimedialna została opisana w załączniku nr 9 „Scenariusze prezentacji multimedialnych i filmów”.

OBIEKTY W GABLOTACH

— Gablota, w której umieszczone jest białe pióro orła (rekonstrukcja?). Towarzyszy temu grafika z napisem (wspomnieniem MK):

„Teofil Lenartowicz przysłał mi w 1888 pióro orła, jakby mówiąc: Pisz, bo to jest ci przeznaczone.”

— Gablota, w której umieszczony jest XIX-wieczny kałamarz (rekonstrukcja lub obiekt muzealny). Towarzyszy temu grafika z napisem (wspomnieniem MK):

„Wręczyłam Laurze piękny kałamarz. Pewnie w nieuświadomionej przezorności chciałam namaścić ją na kolejną w rodzinie osobę piszącą. Ale moja córka miała inne plany.”

— Gablota, która zakomponowana jest w konwencji witryny sklepowej w księgarni (książki — oryginalne wydania książek MK — ustawione są amfiladowo, za nimi rzeźba: popiersie MK dłuta G. Zemła).

GRAFIKA

Horyzontalna grafika — w konwencji połączenia wizualizacji 3d z poetyką starych rycin — przedstawia zmitologizowaną salę balową, która przechodzi w warszawski pejzaż miejski (z budynkiem urzędu cenzury oraz 2 pomnikami). W klasycyzującej sali — pełnej obrazów, rzeźb, kolumnad, pilastrów, gzymsów, lichtarzy, żyrandoli — stoją odświętnie ubrane osoby, najbardziej wpływowi uczestnicy ówczesnego obiegu literatury w Warszawie. Wnętrze sali wpasowuje się w scenografię tej sceny: występują tu podobne kolumny, czerwona podłoga i lustrzany sufit. Sala obfituje też w okazałą roślinność doniczkową, szafy biblioteczne, szelongi, wielopiętrowe tace z tortami i owocami. Na pierwszym planie: Eliza Orzeszkowa (poważna, ale uśmiechnięta; z książką pod pachą) i Henryk Sienkiewicz (pałący cygaretkę, oparty o balustradę schodów prowadzących na wyższe piętro). Na drugim planie: wiele innych postaci literackich — ukrytych w niszach z szelongami, stojących za palmami w doniczkach, wyglądających zza winkli, odwracających się od szaf bibliotecznych. Są to m.in: Teofil Lenartowicz (z białym piórem orła w dłoni), Adam Asnyk, Antoni Edward Odyniec, Bolesław Prus (wyglądający zza szafy bibliotecznej), Jadwiga Łuszczewska (zwana Deotymą: poetka znana z publicznych „improwizacji”; tu: skryta w jednej z nisz), Kornel Ujejski, Adam Pług (publicysta „Kłosów”, autor oficjalnej biografii MK).

Dalej sala balowa zmienia się w balkon, zza którego widać warszawskie kamienice i gmachy użyteczności publicznej. Wyodrębnić można: gmach urzędu cenzury na ulicy Miodowej, który posiada górującą nad całą kompozycją rotundę zakończoną wieżyczką z wielkim okiem; siedzibą wydawnictwa G. Gebethner i Spółka oraz wydawnictwa Arcta.

W powyższą grafikę wplecione są napisy (wspomnienia MK): —

Wspomnienie MK:

„Na salony literackie wstąpiłam w pocerowanej sukni i na drżących nogach.”

— Wspomnienie (wplecione w grafikę, w bliskości postaci E. Orzeszkowej):

„Na szczęście miałam swojego osobistego przewodnika po literackim trzęsawisku — Elizę Orzeszkową.”

— Wspomnienie (wplecione w grafikę, w bliskości gmachu cenzury):

„Z gmachu na Miodowej oko cenzora miało doskonały widok na sphywające z piór myśli.”

— Wspomnienie MK:

„Z trudem budowałam rozległość dorobku.”

Scena „W biegu” w części 2

WĄTKI POSTACI — HELENA KONOPNICKA, ZOFIA KONOPNICKA, LAURA KONOPNICKA, STANISŁAW KONOPNICKI, TADEUSZ KONOPNICKI, JAN KONOPNICKI, JAROSŁAW KONOPNICKI

IDEA

Scena ukazująca mozół i krzątanie w Warszawie. Jest to kontynuacja sceny poprzedniej („Tryumfy”), ale teraz bardziej skupionej na przyziemności egzystencji (m.in. godzenie pracy zarobkowej z wychowaniem szóstki dzieci) i życiu prywatnym.

OPIS PRZESTRZENI

Jest to scena oparta głównie na mocno skonstrastowanej wielkoformatowej grafice, która otula całą powierzchnię ścian. W grafikę wpasowane są przeszklone gabloty z muzealiami.

W przestrzeni tej sceny umiejscowiona jest również konsola, której zawartość multimedialna została opisana w załączniku nr 9 „Scenariusze prezentacji multimedialnych i filmów”.

GRAFIKA

Dominantą jest kompozycja typograficzna układająca się w słowa: „**MUSZĘ, MUSZĘ, MUSZĘ**” oraz dynamiczne kompozycje złożone ze schodów i klatek schodowych w XIX-wiecznych kamienicach. Na końcu korytarza widnieje wielkoformatowa grafika z szarą suknią MK obciążoną ciężarami, tobołami, skrzynkami, koszami.

Teksty wplecione w powyższą grafikę:

— Wszystkie adresy warszawskie MK:

„Piekarska 9/7, Piękna 25, Hoża 17, Wilcza 13a, Chmielna 26, Hoża 32, Smolna 19, Frascati 10, Nowy Świat 38”

— Wspomnienie MK:

*„Spóźnię się na lekcje. Jechać dorożką?
Czy lepiej za to kupić funt masła?”*

— Wspomnienie MK:

„Wyczekiwana zaliczka od Geberthnera i Wollfa: 100 rubli. Oddać 50 rubli, pożyczone w zeszłym miesiącu. Opłacenie mieszkania: 30 107 rubli. Zostanie na: nowe buciki dla Heleny (3ruble), spodnie dla Stasia (2 ruble), palto dla Zosi (4 ruble), suknię dla Lorki (też 4 ruble). A to tylko zaledwie przedsmak potrzeb.”

— Lista zakupów MK:

„Chleb (1 funt): 4 kopiejki cielęcina (1 funt): 11-15 kopiejek masło 1 funt : 30 kopiejki dorożka w dzień : 20 kopiejek dorożka w nocy : 35 kopiejek tani obiad: ok. 50 kopiejek”

Scena „Klatka” w części 2

WĄTKI POSTACI — HELENA KONOPNICKA, LAURA KONOPNICKA, DZIECKO HELENY

IDEA

Scena ukazująca dramatyczne zdarzenia w mieszkaniu Konopnickiej przy ulicy Nowy Świat 38. Skrętnie ukrywana w domowym zaciszu psychodrama wychodzi na światło dzienne. Następuje spiętrzenie trudnych emocji. Rozwiera się piekło. Nie ma rady — trzeba uciekać.

OPIS PRZESTRZENI

Warszawski pokój MK wyposażony jest w:

- drewniane łóżko z XIX wieku w stylu biedermeier — z brudną pościelą w nietadzie;
- biurko z krzesłem z 2 poł. XIX wieku z zaboru rosyjskiego, styl klasycystyczny;
- blaszany boiler;
- spakowane walizki;
- okno na podwórze kamienicy.

Główną dominantą w tej przestrzeni jest instalacja scenograficzno-liternicza na ścianach pokoju. Ataki furii Heleny wyrażone są jej bardzo ekspresyjnym pismem odręcznym na ścianach pokoju:

„Trzeba mnie było udusić w kołysce! Albo utopić! To lepsze niż odrzucenie. Byłam twoją córeczką "Helenką" jako pędrak — jeszcze głaskana, bo mało kobieca — potem byłam "Heleną", potem "Hel.", potem "H." — tak pisałaś w listach. Brawo! Nie pytaj skąd wiem. Czy to normalne, że matka czuje wzdętą do swojego dziecka? Mój grzech to łaknienie Twoich uczuć. Oj, przewina tak straszna, że odesłałaś mnie do ojca. W końcu zabiję się skutecznie. Winszuję, matko!”

Te odręczne napisy wyzierają spod warstw rozerwanych tapet, tynku, smolistych substancji.

W przestrzeni tej sceny umiejscowiona jest również konsola, której zawartość multimedialna została opisana w załączniku nr 9 „Scenariusze prezentacji multimedialnych i filmów”.

DŹWIĘK

— nerwowe i niezborne kroki Heleny, bulgot gotującej się wody w garnku; — co jakiś czas: stukot w rurach, krzyki i zduszone szepty Heleny.

Scena „Wobec skrzywdzonych” w części 2

WĄTKI POSTACI — HELENA KONOPNICKA, WIĘŹNIARKA

IDEA

Jesteśmy w przestrzeni, która świadczy o wrażliwości na krzywdę ludzką naszej bohaterki. Mierzymy się z wyzwaniem, jakie przynosiła jej epoka: nierównościami, biedą, wyzyskiem, prześladowaniami.

OPIS PRZESTRZENI

Ta nieduża przestrzeń oparta jest na rekonstrukcji scenograficznej korytarza więziennego (z drzwiami do celi) w starym zniszczonym więzieniu z drugiej poł. XIX wieku, w zaborze rosyjskim. Para zniszczonych drzwi do celi, z zakratowanymi okienkami. U sufitu wiszą porwane szmaty, przez które prześwituje sine światło. W tej przestrzeni nie ma konsoli.

W judaszu pierwszych drzwi widzimy grafikę przedstawiającą celę w więzieniu carskim. Na pryczy leży niechlujna, odziana w łachmany kobieta.

W judaszu drugich drzwi widzimy warszawskie XIX-wieczne rudery (płaska diorama modelarska).

DŹWIĘK

1. Zapętłony głos Marii (ścieżka dźwiękowa przypisana do judasza pierwszych drzwi):

"Odwiedziłam w więzieniu kobietę, którą zamknięto za brak papierów. Piękna dziewczyna, ale obciążona obłędem i lubieżnością. Krzyczała w niewiadomym języku, śmiała się histerycznie, uderzała głową o ścianę. Przytuliłam ją. Dziś ze smutkiem rozpamiętuję, że przyszło mi to o wielu łatwiej, niż przytulenie Heleny."

3. Zapętłony głos Marii (ścieżka dźwiękowa przypisana do judasza drugich drzwi):

"Warszawa nawet nie próbowała skryć biedy dekoracją uludy. Nędza wylewała się jawnie z ruder i sutener, posklejanych ze sobą niczym bezkształtna grzybnia. Chciałam o tym pisać, by świadczyć o losie odrzuconych. Nauczyłam się słuchać i być cierpliwą — ludzie odwzajemnili się szczerą skargą."

Scena „Pieśń o buncie” w części 2

WĄTKI POSTACI: HENRYK SIENKIEWICZ, ELIZA ORZESZKOWA

IDEA

Scena strajku dzieci we Wrześni (1901—1902) jest przyczynkiem do rozważań o poświęceniu, patriotyzmie i buncie. Jest to przestrzeń zadumy, w której przywołujemy dowody na troskę MK odnośnie odrodzenia się ducha narodowego i walki o niepodległość.

OPIS PRZESTRZENI

Cała przestrzeń tej sceny jest pełną rekonstrukcją scenograficzną wnętrza sali lekcyjnej w szkole w zaborze pruskim, w końcu XIX wieku. Niektóre z odtworzonych obiektów są nośnikami ilustracji nawiązujących do tematyki tej sceny, a jednocześnie nic nie tracą ze swego edukacyjnego charakteru — dobrze meblują przestrzeń. Ściany są polichromowane, dwubarwne, z lamperią. Całe pomieszczenie jest postarzone, ze śladami intensywnej wieloletniej eksploatacji. Walają się papiery: porwane kartki z zeszytów, strzępki niemieckich podręczników. Na ścianie za pulpitem nauczycielskim widnieje bardzo duży czarny napis (gotyckim pismem), pokreślony ekspresyjnie kolorowymi kredkami: „**Vater unser**”

Obok napisane kredkami (niewprawnym dziecięcym pismem) m.in.:

„Ojczyzna nasza”

„Naród ma duszę nieśmiertelną”

„Pracujemy dla przyszłości!”

oraz nazwiska i imiona uczniów, którzy brali udział w strajku.

Odtworzone zostaną detale wyposażenie sali lekcyjnej takie jak:

- 5 rzędów ławek lekcyjnych połączonych z pulpitemi;
- nauczycielski pulpit na podeście (na nim leży: dziennik lekcyjny z listą dzieci, stylizowany na oryginalny XIX-wieczny z prawdziwymi nazwiskami uczestników strajku we Wrześni; duża drewniana ekierka; globus stylizowany na XIX-wieczny, odpowiadający ówczesnej wiedzy geograficznej);
- drewniana tablica na trójnogu (z kredą);
- duże stojące liczydło;
- wielka mapa Europy (postarzona, zakończona drewnianymi kijkami) na drewnianym stojaku (na ścianie obok mapy wisi na kołku drewniany wskaźnik), stojąca przy tylnej ścianie, za ławkami — mapa nawiązuje do map satyrycznych z tego okresu (państwa są przedstawione jako zwierzęta, np. Imperium Rosyjskie jako niedźwiedź);
- rycina w drewnianej ramce, wisząca nad drzwiami do sceny „Grota pustelniczy”: pruski orzeł w herbie; — rycina w drewnianej ramce: portret cesarza Wilhelma II; — ciąg drewnianych szaf z 4 przeszklonymi gablotami.

Podłoga drewniana, patynowana. Na suficie drewniane belkowania.

W przestrzeni tej sceny umiejscowiona jest również konsola, której zawartość multimedialna została opisana w załączniku nr 9 „Scenariusze prezentacji multimedialnych i filmów”.

DŹWIĘK

- odgłosy lekcji prowadzonej w języku niemieckim i rozmowami między uczniami i nauczycielem. Nauczyciel wyraźnie nie akceptuje żadnych prób rozmowy w języku polskim, agresywnie reaguje na każdą taką próbę, uczniów traktuje z wyższością i arogancją, krzyczy i trzaska wskaźnikiem o blat pulpitu nauczycielskiego.